

Kosteikkoselvityksen tuloksia TASO-hankkeella

Tekijät:

Samuli Joensuu, Maria Lindén, Tommi Tenhola ja Maija Kauppila, Metsätalouden kehittämiskeskus Tapio

Martti Vuollekoski, Metsäntutkimuslaitos

Selvityksen tuloksena saatiin käsitys, missä ja minkälaisia kosteikoita erityisesti metsätalouden luonnonhoitohankkeina on syntynyt vuosien saatossa. Suomen metsäkeskuksen lisäksi tietoja kerättiin Suomen Riistakeskuksesta ja Metsähallituksesta. Kahden seurannassa olevan metsätaloustalouden kosteikon perusteella tehtiin arvio siitä, minkälaiset kosteikot ovat vesiensuojelun kannalta toimivia. Tulosten perusteella esitettiin suosituksia kosteikkojen rakentamisesta.

Arvio toteutuneista metsätalouden kosteikoista

Suomen Metsäkeskuksen luonnonhoitohankkeina toteutetut kosteikot on pääosin perustettu yleistä vesiensuojelua ajatellen. Kyselyn mukaan erityisesti metsätalouden vesiensuojelutarkoituksiin perustettuja kosteikkoja oli noin 1/3 kaikista kosteikoista. Muita syitä Suomen metsäkeskuksen suunnittelemiin ja perustamiin kosteikkoihin olivat monimuotoisuuden parantaminen, ennallistaminen, linnusto, riista ja virkistyskäyttö.

Kosteikkojen valuma-alue koostuu pääasiassa (70-100 %) metsästä ja metsätalousmaasta, osassa kohteista valuma-alueilla harjoitettiin myös maataloutta, yhden kosteikon alueella mainittiin turkistarha ja muutaman kosteikon valuma-alueella mainittiin asutus.

Suomen metsäkeskuksen asiantuntijoilta kysyttiin myös omaa arviota kosteikkojen toimivuudesta. Vastauksissa korostuivat hyvä kiintoaineen pysähtyminen ja tulvahaitan väheneminen.

Kuvaus kosteikoiden toimivuudesta metsätalouden vesiensuojelumenetelmänä

Kuvaus toimivuudesta perustuu kahden esimerkkikohteen, Seinäjoella sijaitsevan Pakopirtin kosteikon ja Ruokolahdella sijaitsevan Torsanjoen kosteikon mittaustuloksiin.

Kosteikko toimii parhaiten kiintoaineen pysäyttäjänä. Kosteikon vaikutus ravinnekuormitukseen ei seurannassa olevilla kohteilla ole ollut merkittävä. Parhaiten kiintoainetta sitovat kosteikot, joissa on sekä syvänteitä että matalia osia ja kasvillisuutta. Kosteikon mitoitus valuma-alueeseen ja virtaamaan nähden on tärkeä.

Kosteikkojen yleisyys metsätaloustaloudessa

Yleisyyttä arvioitiin pääasiassa Suomen metsäkeskuksen Kemera- varoin suunniteltujen ja toteutettujen luonnonhoitohankkeiden perusteella. Voidaan todeta, että kymmenen viimeisen vuoden aikana Suomen metsäkeskus on suunnitellut tai toteuttanut noin 140 kosteikkohanketta.

Suomen Riistakeskus on puolestaan ilmoittanut tiedot 62 kosteikosta ja Metsähallitus 16 valtion maille perustetusta kosteikosta.

Viimeisten vuosien aikana metsätalousalueille on siten suunniteltu tai perustettu lähes 200 tavalla tai toisella vesiensuojelua palvelevaa kosteikkoa.

Kosteikkojen muu käyttö

Selvityksen perusteella muita kuin vesiensuojelutarkoituksiin perustettuja kosteikkoja on perustettu lähinnä Suomen Riistakeskuksen hankkeissa ja Metsähallituksen mailla. Näiden kosteikkojen pääasiallinen tarkoitus on monimuotoisuus ja vesilintujen tarpeet. Toisaalta myös vesiensuojelu mainittiin yleisesti hankkeiden tavoitteena.

Maatalouden vesiensuojelu oli toissijaisena perustamissyynä useassa Suomen metsäkeskuksen suunnittelemassa ja toteuttamassa kosteikkohankkeessa. Näissäkin metsätalouden vesiensuojelu oli kosteikon perustamisen päätarkoitus.

Riistakosteikot olivat yleisimpiä Suomen Riistakeskuksen kosteikkohankkeissa.

Turvetuotannon vesiensuojelutarkoituksiin toteutettuja kosteikoita ilmoitettiin kyselyssä vain yksittäisiä.

Suomen Riistakeskuksen perustamien kosteikkojen tavoitteiksi luettiin: Luonnon monimuotoisuus, vesilintuelinympäristö, vesiensuojelu, tulvien tasaus, maisema, riistanhoidon kokeilutoiminta, lintukosteikko ja riistan juomapaikka.

Metsähallituksen perustamien kosteikkojen tavoitteeksi luettiin: Vesilintukosteikko, lintukosteikko, monimuotoisuus, vesiensuojelu ja linnut.

Yhteenveto

Vesiensuojelukosteikko on kallis, ammattitaitoa vaativa ja haasteellinen investointi.

Monimuotoisuuden säilyttämisen tai riistan viihtymisen kannalta kosteikon oikealla mitoituksella ei ole niin suurta merkitystä kuin vesiensuojelutarkoituksiin rakennetussa kosteikossa.

- Vesiensuojelukosteikoiden osalta olisi tapauskohtaisesti selvitettävä, onko yhden ison kosteikon sijasta hajautettu malli mitoituksen kannalta parempi vaihtoehto.

Valuma-aluesuunnittelulla on jatkossa tärkeä rooli kosteikkojen sijoittamisessa.

Yhteistoiminta eri sektoreiden välillä on tärkeää kosteikkojen suunnittelussa ja rakentamisessa. Eri sektoreiden hallinnoimien rahoitusmuotojen yhteensopivuutta keskenään tulisi edistää. Tiedon kulkua eri toimijoiden rakentamien kosteikkojen sijainnista tulisi parantaa, jotta osattaisiin hyödyntää vesien johtamisessa kosteikkojen mahdollisuuksia. Kosteikot muodostavat parhaimmillaan kyläyhteisöön hyvän yhteistyökanavan sekä luovat puitteet luonto- ja riistamatkailun edistämiseksi sekä luontoyrittäjien liiketoiminnalle.